

Sosyal Bilgiler Dersi Kapsamında Demokrasi Eğitiminin Demokratik Tutuma Etkisinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi

Mahsun Mutlu¹

Özet

Demokratik değerler, toplum ilişkilerini şekillendirerek o toplumun genel çerçevesini belirler. Bu değerlere bağlı olan bireyler, demokratik davranışlar sergileyerek içinde bulunduğu toplumun demokratik seviyesini artırır. Demokratik olan değerler, demokratik eğitim yoluyla aktarılır. Sosyal Bilgiler birçok bilim dalını birleştiren disiplinler arası bir derstir. Diğer ülkelerde olduğu gibi Türkiye’de de vatandaşlık ve demokrasi eğitimi Sosyal Bilgiler dersiyle verilmektedir. Bu çalışma, demokrasi eğitimi hakkında bilgi vermek ve 2023/2024 eğitim öğretim yılında ortaokul 6., 7. ve 8.sınıf öğrencilerinin, Sosyal Bilgiler dersinde aldıkları demokrasi eğitiminin, bu öğrencilerde oluşturduğu demokratik tutum seviyesini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Ortaokul öğrencilerinin demokratik tutumlarını ölçmek amacıyla, 309 öğrenciye 34 maddeden oluşan demokratik tutum ölçeği uygulanmıştır. Bu öğrencilerin yüzde 50,2’si Suriye uyruklu, yüzde 49,8’i Türk uyruklu öğrenciden oluşmaktadır. Ayrıca bu öğrencilerin yüzde 43,4’ü erkek öğrenciden, yüzde 56,6’sı kız öğrenciden oluşmaktadır. 77 öğrenci 6.sınıftan, 125 öğrenci 7. sınıftan ve 107 öğrenci 8 .sınıftan seçilmiştir. Uyruk ve cinsiyet değişkenleri için t-testi yapılmıştır. Kız öğrencilerin tutumlarının erkek öğrencilere kıyasla daha olumlu olduğu, uyuşma göre tutumda ise p değerinin .05’ ten büyük olduğu bundan dolayı Türk ve Suriye uyruklu öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Sınıf düzeyine göre tutumun değişip değişmediğini ortaya koymak amacıyla ANOVA testi uygulanmış ve 8.sınıf düzeyindeki öğrencilerin demokratik tutumlarının daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Sözcükler

Demokrasi
Demokrasi Eğitimi
Demokratik Tutum

Makale Hakkında

Gönderim Tarihi

12 Kasım 2024

Kabul Tarihi

10 Aralık 2024

Makale Türü

Araştırma Makalesi

Examining the Effect of Democracy Education on Democratic Attitude in the Scope of Social Studies Course in Terms of Various Variables

Abstract

Democratic values determine the general framework of that society by shaping social relations. Individuals who adhere to these values increase the democratic level of their society by exhibiting democratic behavior. Democratic values are transmitted through democratic education. Social studies is an interdisciplinary course that combines many branches of science. In our country, as in other countries, citizenship and democracy education is given through the Social Studies course. This study was conducted to provide information about democracy education and to determine the level of democratic attitude that the democracy education received in the Social Studies course of secondary school 6th, 7th and 8th grade students in the 2023/2024 academic year created in these students. In order to measure the democratic attitudes of secondary school students, the democratic attitude scale and consists of 34 items, was applied to 309 students. 50.2 percent of these students are Syrian nationals and 49.8 percent are Turkish nationals. In addition, 43.4 percent of these students are male students and 56.6 percent are female students. 77 students were selected from the 6th grade, 125 students from the 7th grade and 107 students from the 8th grade. t-tests were conducted for nationality and gender variables. It was concluded that the attitudes of female students were more positive than male students, and the p value in attitudes according to nationality was greater than 0.05, therefore there was no significant difference between Turkish and Syrian students. ANOVA test was applied to reveal whether attitudes changed according to grade level, and it was concluded that the democratic attitudes of 8th grade students were higher.

Keywords

Democracy
Democracy Education
Democratic Attitude

Article Info

Received

November 12, 2024

Accepted

December 10, 2024

Article Type

Research Paper

Atıf: Mutlu, M. (2024). Sosyal bilgiler dersi kapsamında demokrasi eğitiminin demokratik tutuma etkisi. *Nizip Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(2), 95-111.

¹ Sorumlu Yazar, Mahsun Mutlu, T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, mahsun1990@hotmail.com, Türkiye, <https://orcid.org/0009-0009-2588-1784>

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Throughout history, human beings, as beings living in society, have tried to survive under certain rules and powers. In order to continue its existence, humans have struggled to survive and gain superiority, first against nature, then against other living species, and ultimately against their own species (Şahin, 2021). These struggles have made it necessary for people, who are social beings, to live together. However, as a result of the increase in human population, the need for management has emerged. Management styles have changed throughout history depending on the needs and developments of societies. The first forms of government emerged in tribes and tribal communities and were generally shaped by people with leadership qualities coming to the fore. With the agricultural revolution, communities became settled and needed more complex management systems with the emergence of the concept of property. After the agricultural revolution, centralized forms of government such as kingdoms and empires developed. In the Middle Ages, with the weakening of central governments and the disintegration of large empires, the feudal system became widespread. In order for the people who make up the society to share the common living space, it is inevitable for them to create some values that must be followed. Democratic values are values that people must adopt and protect these values and show the necessary sensitivity in fulfilling them in order for democracy to fulfill its role (Yılmaz, 2011). Rousseau states that social contracts are needed for people to live freely and equally in society. This contract should be a contract that defends and protects the life and property of each member and ensures that they are free as before, even though they are in society (Vural, 1991). This emerges with a democratic state order that embraces the rule of law. Jean-Jacques Rousseau (2013) states in his work "Social Contract" that people lost their natural freedoms with the transition to social order, and most of them started to pursue goals such as acquiring property and gaining profit. Even if the management structure and borders have changed depending on the type of government, if there is a manager and a manager in a place, the relationship there turns from a social relationship to a political relationship. Based on this political relationship, the powers that hold the power to govern, from tribal leadership to feudal lords, from clergy to the kingdom, have formed privileged classes over time (Ateş, 1994, cited in Şahin, 2021).

Democracy education, which is accepted and implemented in developed countries, also has an important place in our country. Democracy ensures social peace and tranquility, protection of human dignity, freedom and security thanks to the rights and responsibilities it provides. Individuals with democratic consciousness actively participate in decisions and innovations within the society, know their duties and responsibilities, and strive to fulfill them without any problems (Erbil and Kocabaş, 2017). While the culture and values of the society are transferred to individuals through education, the culture of democracy should also be transferred. The lifestyles of people in a country reflect the democratic characteristics of that country. However, basic elements such as "citizen participation, equality, political tolerance, guaranteeing minority rights, accountability, transparency, regularly spaced, free and fair elections, protection of rights, acceptance of election results, human rights, multi-party life, rule of law", It is one of the indispensable qualities of democracy (Gözütok, 2004; cited in Hotaman, 2010).

Today, there are countries that have adopted various management systems. The form of government that countries choose directly affects people's lives. This effect can be both positive and negative. Although every human being has the right to be governed by a good government, unfortunately, there are also forms of government in the world that prevent this. Today, the most preferred form of government in the world is democracy. The reason why democracy stands out is that this form of government is based on principles such as the will of the people, the freedom of citizens and the rule of law. The public must be conscious of these principles and be able to protect these rights obtained as a result of long struggles. It is seen that the struggle of the people for a democratic government in the past is still continued by some people today. Even if societies achieve democratic government, democracy can only survive if individuals are educated on this issue. The way to gain this awareness is through quality education (Şahin, 2024). A good democratic environment depends on raising citizens who have internalized democracy and turned it into a way of life. Although the history of democracy has many ups and downs, it is stated that it has a history of approximately 2500 years. It first appeared in the Ancient Greek period and was partially implemented in the city-state of Athens. However, the influence of democracy diminished during the Middle Ages. It became an interesting concept again during the New Age and Enlightenment period. The concept of democracy was first used in ancient Greek as 'demokratia', which consists of two words 'demos' and 'kratein', meaning public administration or people's power (Erdoğan, 2005). In ancient Greece, society was divided into classes, and the authority to participate in government was given only to male citizens. Since women, slaves and non-citizens could not participate in government, limited democracy was implemented (Topakkaya and Şahin, 2015).

In societies where democratic behaviors are important, it would be appropriate for the young generation, which is the guarantee of the future, to receive democracy education. Providing this education should also be carried out using democratic methods. In the process of democracy education, children should be ensured to adopt these values by making the best use of the principles and methods offered by democracy (Collins et al., 2019). Starting democracy education at an early age will be a great advantage for the individual. Democracy education, which is given to children with content and skills to be acquired at an early age in accordance with their cognitive and social development, will enable the child to grow up as an individual with democratic consciousness who is aware of his rights and responsibilities in the future (Kükürtcü, 2019). In our country, human rights, citizenship and democracy education are given to children at various educational levels in order to raise awareness of democracy and citizenship at an early age. In this context, human rights, citizenship and democracy courses were taught as a compulsory course in the seventh and eighth grades of secondary school between 1998 and 2005, but this obligation was abolished in 2005. With the renewed primary education program in 2005, it was added to all curriculums as an "intermediate discipline" under the name "Citizenship and Human Rights Education". In the 2010-2011 academic year, this course started to be taught again as a compulsory course in the eighth grade of primary school. In 2012, it was named "Human Rights, Citizenship and Democracy" and was taken from the eighth grade and started to be given in the fourth grade with the decision of the Board of Education and Discipline 2012/69 (Elkatmış, 2013). The way people perceive democracy and the way they participate in democratic processes is directly linked to their education levels and experiences. Social studies education supports students to develop as democratic citizens and create positive change in their societies. The ability of students to understand democracy deeply and become future leaders and active participants is closely related to the existence of these trainings (Ertuğrul, 2023). Education and training processes are essential for individuals to play an effective role in the world. Conceptual knowledge about politics is important. For this reason, basic concepts such as power, authority, rights and responsibility should be included in the education curriculum and taught correctly in lessons (İnan, 2021). Ensuring the adaptation of young people to their society, encouraging their active participation and enabling them to take on active roles in the public sphere are among the aims of education in democratic societies. In this research, it is aimed to provide information about democracy education and to determine the democratic attitude levels of students taking social studies courses; It was aimed to reveal whether there is any change according to gender, nationality and class level. Many studies have examined democratic attitudes in terms of different variables. In this study, unlike other studies, the democratic attitudes of Turkish and Syrian students were compared. Therefore, it is thought to contribute to the field. The questions wondered in this study are as follows;

1. To what extent did the democracy education provided in the Social Studies course create democratic attitudes in students?
2. Does democratic attitude differ according to nationality?
3. Does democratic attitude differ according to gender?
4. Does democratic attitude differ according to class level?

Method

Model-Design of the Research

This research was conducted using the scanning method within the quantitative research model. Screening models are types that aim to investigate a situation that exists in the past or present, its current specifications. The main goal in these models is to reveal an existing situation as it is (Karasar, 2023). By using the democratic attitude scale, it was aimed to reveal whether the democratic attitude levels of secondary school students vary according to nationality, gender and grade level.

Universe-Sample

The universe of the research consists of secondary school students in the Nizip district of Gaziantep province in the 2023-2024 academic year. There are many Syrian students in the central schools of the Nizip district of Gaziantep province. Since the attitudes of Turkish and foreign students will be compared in the research, the sample was selected from schools with a high number of Syrian students. The sample of the research was determined by the simple random sampling method, one of the random sampling methods. This sample consists of a total of 309 students, 175 girls and 134 boys from the 6th, 7th and 8th grades studying at Salih İlhan Imam Hatip Secondary School.

Data Collection Tools

The data to be obtained in the study was obtained from the 34-item democratic attitude scale prepared by Ural and Sağlam (2011) to be applied to the sixth, seventh and eighth grade students of the Imam Hatip Secondary School in Nizip district of Gaziantep province in the 2023/2024 academic year. The necessary permissions were

obtained for the use of the scale and the attitude scale sample and usage permission letter are presented in the appendix.

Validity and Reliability

Analyzing qualitative studies in terms of validity and reliability contributes to the data obtained (Creswell, 2003). The alpha reliability coefficient is .94. Scales with a reliability coefficient of .60 and above are considered highly reliable, while scales with a reliability coefficient of .80 and above are considered highly reliable (Özdamar, 2015). The effect size between the two groups (Cohen's d) is -0.498, indicating a medium effect size. The significant difference between the groups was examined by applying the Post Hoc test, and comparisons between the groups were made with the Tukey and Scheffe tests.

Data Analysis

A 5-point Likert-type grading method was used for the opinions of the students in the study group regarding the items in the democratic attitude scale. I completely disagree was scored as 1, I somewhat agree as 2, I am undecided as 3, I quite agree as 4, and I completely agree as 5. After the democratic attitude scale was applied, the results were processed in the SPSS program and a t-test was applied to reveal whether the attitude changed according to gender and nationality, and an ANOVA test was applied to reveal whether the attitude changed according to grade level, and the results were analyzed.

Results

In this section, briefly explain the findings of research. In this section, briefly explain the findings of research. In this section, briefly explain the findings of research. In this section, briefly explain the findings of research. In this section, briefly explain the findings of research. In this section, briefly explain the findings of research. In this section, briefly explain the findings of research. In this section, briefly explain the findings of research.

Discussion and Conclusion

This study was conducted to provide information about democracy education and to reveal the democratic attitude level of secondary school students and to reveal whether the attitude differs in terms of various variables. Democracy can only be implemented in a society where people who have been raised with a democratic education-training process live. The precondition and requirement of a democratic society depends on the existence of a democratic education. One of the functions of education in a democratic political order is to establish democracy as a deep-rooted idea in the minds of individuals and to make democracy a natural behavior and thought pattern of individuals. Another aim of democratic education is to provide individuals with equal opportunities and possibilities in line with their own potential and to enable them to develop themselves in line with their learning capacities. Among the aims of democratic education is to transform the principles and rules of democracy, human rights and freedoms into explicit or implicit purposes in education and training programs and to provide them to young individuals of the society in practice through learning experiences. In addition, providing individuals with the opportunity to develop themselves in line with their explicit or implicit talents is among the aims of democratic education. The aim of democratic education is to raise citizens who are free, have a questioning and analytical perspective on the world, and who have internalized the rules and practices of democracy. Education is seen as the basic tool for achieving this goal. In order to achieve these goals, democratic education is necessary and a democratic education program is needed. A democratic education program is a systematic, orderly and dynamic structure that addresses the differences of individuals with its objectives, subject content, educational situations or learning experiences and evaluation method, and develops basic competencies by meeting the need for information within the framework of these differences (Hotaman, 2010).

While societies ensure their social continuity by transferring their own cultural values from generation to generation through democratic education practices, they also prepare the ground for the critical examination and questioning of the cultural content transmitted to individuals. Individuals who make up the society are also prepared for social life by finding the opportunity to carry out vital interactions within this democratic ground. Democracy can be effectively implemented in societies where individuals go through a democratic education-training process. Democratic education makes people adopt democracy as a natural behavior and way of thinking and provides individuals with equal opportunities to develop their own potential. Educational programs aim to provide young individuals with the principles and rules of democracy, human rights and freedoms through learning experiences. This type of education aims to raise individuals who can think independently, are questioning and analytical. The democratic education program meets the knowledge and skill needs of individuals by taking into account their differences. With this education, societies transfer their cultural values from

generation to generation and ensure social continuity by encouraging critical thinking. Individuals who are raised in this way are better prepared for social life (Hotaman, 2010).

In this study, the data obtained from the measurements made to determine the democratic attitudes of secondary school students were analyzed. Many studies have been conducted on the democratic attitudes and behaviors of students. However, in this study, unlike the others, Turkish and Syrian students were compared. When the results obtained from the Democratic Attitude Scale are examined, it is seen that the democratic attitudes of the students are generally at a positive level. Various differences were revealed in the analyses conducted in terms of variables such as gender, nationality and class level. While significant differences were found in gender and class level variables in particular, no significant difference was found according to nationality. It was determined that the democratic attitude average of secondary school students was 3.80; this shows that students are inclined to democratic values and may suggest that democratic values are effectively processed in the education process. However, in the analyses conducted in terms of gender variable, it was determined that female students had higher democratic attitude scores compared to male students. This may suggest that female students are more supported in developing democratic attitudes. Studies in the literature have shown that similar results are obtained with this study. When the research results are examined in terms of gender variable, Hasdemir and Hazar (2021) gave similar results in the study titled "Investigation of Middle School Students' Attitudes Towards Basic Democratic Values and Sportsmanship Behaviors in Physical Education Class" with the attitudes of female students being higher. It was concluded that there was a significant difference between democratic values and sportsmanship behavior of middle school girls. However, no significant difference was found between sportsmanship behavior and democratic values according to the variable of the year the participants did sports. In the study titled "A research on the sportsmanship orientations of athletes and coach-athlete relationship" conducted by Güllü (2018), it was concluded that female athletes exhibited a more respectful attitude towards their opponents and were more compliant with social rules. In the comparison of democratic values according to gender, Gömleksiz and Kan (2008) concluded that girls had more democratic attitudes than boys; Karahan et al. (2006) concluded that democratic values did not differ according to gender. Öztaşkın and İcen (2015), 115 students studying in Istanbul participated in the study titled "Examination of the relationship between middle school students' tolerance tendencies and democracy perceptions". "Tolerance tendency scale" and "Democracy perceptions in middle school scale" were used as data collection tools. As a result of the analyses, it was revealed that there was a significant difference between students' tolerance tendencies and democracy perceptions in terms of gender and that there was a positive and significant relationship between tolerance tendencies and democracy perceptions. The scores of girls on the Middle School Democracy Perceptions Scale were measured higher than the scores of boys. Karatekin et al. (2010) conducted a study titled "Primary School Students' Perceptions of Democracy" with a total of 862 students from the 6th, 7th and 8th grades studying in the provinces of Ankara, Kırşehir and Tokat. As a result of the research, it was concluded that students' perceptions of democracy varied according to gender, parental education and income status. It was observed that the perceptions of female students were more positive than male students. They also concluded that the perception of democracy increased as the grade level increased. Gülen et al. (2022) conducted a study titled "Determination of the Level of Basic Democratic Values of Secondary School Students" with the Basic Democratic Values Scale, which was applied to 227 students in the Ondokuzmayıs district of Samsun province using the screening method. As a result of the research, it was concluded that the basic democratic values of secondary school students were at a good level and that there was no relationship between their family income status and student gender and their democratic values. This shows that different results were obtained according to the gender variable in my study.

In the analyses conducted in the SPSS program in terms of the nationality variable, there was no significant difference between Turkish and Syrian students, indicating that both groups have similar democratic attitudes. When this result is considered, it indicates that students with different cultures and different nationalities can develop the same democratic attitudes in similar educational environments. In the analyses conducted in terms of the class level variable, it is seen that the democratic attitudes of students in upper grades are higher. This situation shows that students attach more importance to democratic values as the class level increases. In particular, the fact that the democratic attitudes of 8th grade students are higher than those of 6th and 7th grade students indicates that democratic attitudes are further strengthened in the later years of education. In the study of Gülen et al. (2022), it was determined that 8th grade students exhibited more democratic values than 5th and 7th grade students. This situation is consistent with the idea that students attach more importance to democratic values as the grade level increases and has similar characteristics to this study. Kaya and Akpınar (2021), in their study on middle school students, concluded that the course success of 7th grade students in the subject of values was more significant compared to 4th, 5th and 6th grade students. İlğan et al. (2013) titled "Examination of the levels of democratic values of secondary school students according to various variables", the screening model was applied to 300 students studying in the 7th and 8th grades. It was revealed that secondary school students adopted

democratic values at a high level. In addition, it was concluded that the education level of the mother and father, the monthly income of the family, gender and the number of siblings did not differentiate the democratic values of the students except for 2 dimensions. Yılmaz and Kılıçoğlu (2022) participated in the study titled "Examination of the tolerance tendencies and perceptions of secondary school students" with a total of 392 students from the 5th, 6th, 7th and 8th grades in Aydın province. As a result of the study, it was determined that the tolerance tendencies of the students did not show a significant difference according to the gender and grade variables. Gürbüz (2006) and Yoğurtçu (2010) also concluded in their studies that the democratic attitude scores of 8th grade students were higher than those of 7th grade students. Ural and Sağlam (2011) applied a democratic attitude scale to 910 students in their study titled "Examination of the democratic attitude levels of primary school students in terms of some variables". When the gender variable was examined, it was seen that the democratic attitude levels of female students were higher than those of male students. However, no significant difference was observed according to the grade level. Özdemir (2009) applied a survey to 624 8th grade students in his master's thesis titled "The contribution of democracy education and school councils project in providing democratic culture to primary school 8th grade students: the example of Kütahya province". As a result of this study, significant differences were found according to gender and mother's education level. When the students' level of reaching the targeted gains with the democracy education and school councils project was examined according to gender, a significant difference was found in favor of female students. When these studies are examined, they generally show similar characteristics to this study. However, there are also studies that reach different results. In general, it can be concluded that female students' democratic attitudes are more positive compared to male students, and that democratic attitudes increase and become stronger as the grade level increases. According to the nationality variable, it was seen that the attitude did not change, which may suggest that similar attitudes may occur as a result of similar education. However, more studies can be conducted on this subject and contribute to the field.

Suggestions for Improving Democratic Attitude in Students

1. Creating participatory learning environments, for example; Determining classroom rules together, electing the class president, and creating environments where students can express their ideas freely.
2. Organizing seminars on democracy education for parents; A democratic family environment will positively affect students' attitudes. In this context, family education programs can be organized.
3. Organizing in-service training for teachers and seminars on democratizing the classroom environment
4. Teachers and school administrators should be role models for students by exhibiting democratic attitudes and behaviors.
5. Taking into account the differences in democratic attitudes between male and female students, an educational environment in which both genders are equally supported should be created.
6. In order to make democracy issues more concrete, practical democracy studies can be carried out in the classroom.
7. Democratic attitude can be added as an agenda item in parent-teacher meetings.
8. Those who do not comply with the rules should be warned and prevented from setting a negative model, and those who comply with the rules should be appreciated and rewarded when necessary.
9. Democracy education should not be limited to the social studies course, but should be included in the programs of other courses.
10. Group work and discussion environments should be provided for students to understand and express different perspectives.
11. Students' joint participation in school management should be encouraged through school assemblies.
12. Developing empathy and tolerance skills in students towards those with different cultures, different languages, different colors and characteristics.
13. Students should be encouraged to take part in projects that will contribute to society through social responsibility projects.

These suggestions are suggestions to improve the democratic attitudes of secondary school students. By collaborating, family and school can contribute to students growing up as more democratic individuals.

GİRİŞ

İnsan, tarihsel süreçte toplum içinde yaşayan bir varlık olarak, birtakım kurallar ve güç altında yaşamını idame ettirmeye çalışmıştır. İnsan, varlığını devam ettirebilmek için, önce doğayla sonra da diğer canlı türlerine nihayetinde de kendi türüne karşı hayatta kalabilme ve üstünlük sağlama çabasına girmiştir (Şahin, 2021). Bu mücadeleler, sosyal bir varlık olan insanların bir arada yaşamasını zorunlu hale getirmiştir. Bununla beraber insan nüfusunun artması sonucu, yönetim ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Yönetim biçimleri, tarih boyunca toplumların ihtiyaçlarına ve gelişmelerine bağlı olarak değişim geçirmiştir. İlk yönetim biçimleri, kabile ve aşiret topluluklarında ortaya çıkmış ve genellikle liderlik özelliklerine sahip kişilerin ön plana çıkmasıyla şekillenmiştir. Tarım devrimi ile birlikte topluluklar, yerleşik hale gelmiş ve mülkiyet kavramının ortaya çıkmasıyla daha karmaşık yönetim sistemlerine ihtiyaç duymuşlardır. Tarım devriminden sonra, krallıklar ve imparatorluklar gibi merkezi yönetim biçimleri gelişmiştir.

Orta Çağ'da, merkezi yönetimlerin zayıflaması ve büyük imparatorlukların dağılmasıyla birlikte feodal sistem yaygın hale gelmiştir. Toplumun oluşturan kişilerin ortak yaşam alanını paylaşabilmeleri için, uyulması gereken birtakım değerler oluşturmaları kaçınılmazdır. Demokratik değerler, demokrasinin rolünü yerine getirebilmesi için kişilerin bu değerleri benimseyip koruması ve bunları yerine getirmede gerekli hassasiyeti göstermesi gereken değerlerdir (Yılmaz, 2011). Rousseau insanların toplum içerisinde özgür ve eşit yaşabilmeleri için toplumsal sözleşmelere ihtiyaç olduğunu ifade eder. Bu sözleşme, üyelerin her birinin can ve malını savunup koruyan, toplum içerisinde olmasına rağmen eskisi gibi özgür olmasını sağlayan bir sözleşme olmalıdır (Vural, 1991). Bu da hukuk üstünlüğünü benimsemiş demokratik bir devlet düzeniyle ortaya çıkmaktadır. Jean-Jacques Rousseau (2013) "Toplum Sözleşmesi" adlı eserinde insanların toplum düzenine geçmesiyle doğal özgürlüklerini yitirdiğini, çoğunun mal mülk edinme ve çıkar sağlama gibi amaçlar peşinde koşmaya başladıklarını ifade eder. Yönetim şekline göre yönetim yapısı ve sınırı değişmiş olsa bile bir yerde yönetici ile yönetilen bulunuyorsa oradaki ilişki sosyal ilişkiden siyasi ilişkiye dönüşür. Bu siyasi ilişkiden hareketle kabile liderliğinden feodal beylere, din adamlarından krallığa kadar yönetme gücünü elinde bulunduran güçler, zamanla ayrıcalıklı sınıflar oluşturmuştur (Ateş, 1994, Akt. Şahin, 2021).

Gelişmiş ülkelerde kabul edilen ve uygulanan demokrasi eğitimi, ülkemizde de önemli bir yere sahiptir. Demokrasi, sağladığı haklar ve sorumluluklar sayesinde toplumsal barış ve huzuru, insan onurunu korumayı, özgürlüğü ve güvenliği temin eder. Demokratik bilince sahip bireyler, toplum içindeki kararlara ve yeniliklere aktif olarak katılır, görev ve sorumluluklarını bilir ve bunları sorunsuz yerine getirmek için çaba harcarlar (Erbil ve Kocabaş, 2017). Eğitim yoluyla bireylere toplumun kültürü ve değerleri aktarılırken bunlarla birlikte demokrasi kültürü de aktarılmalıdır. Bir ülkedeki insanların yaşam tarzları, o ülkenin demokratik özelliklerini yansıtır. Ancak, "vatandaş katılımı, eşitlik, siyasi hoşgörü, azınlık haklarının güvence altına alınması, sorumluluk, şeffaflık, düzenli aralıklı, özgür ve adil seçimler, hakların korunması, seçim sonuçlarının kabulü, insan hakları, çok partili hayat, hukukun üstünlüğü" gibi temel unsurlar, demokrasinin vazgeçilmez unsurlarındandır (Gözütok, 2004; Akt. Hotaman, 2010). Günümüzde çeşitli yönetim sistemlerini benimsemiş ülkeler bulunmaktadır. Ülkelerin tercih ettiği yönetim şekli, insanların yaşamlarını doğrudan etkiler. Bu etki, hem olumlu hem de olumsuz yönde olabilir. Her insan, iyi bir yönetim tarafından yönetilme hakkına sahip olsa da ne yazık ki dünyada buna engel olan yönetim biçimleri de mevcuttur. Bugün, dünyada en çok tercih edilen yönetim biçimi demokrasi olarak öne çıkmaktadır. Demokrasinin öne çıkmasının nedeni, bu yönetim biçiminde halkın iradesi, vatandaşların özgürlüğü ve hukukun üstünlüğü gibi prensiplerin temel alınmasıdır. Halkın, bu prensipler konusunda bilinçli olması ve uzun mücadeleler sonucunda elde edilen bu hakları koruyabilmesi gerekmektedir. Geçmişte halkların demokratik bir yönetim için verdikleri mücadelenin, günümüzde hala bazı halklar tarafından sürdürüldüğü görülmektedir. Toplumlar demokratik bir yönetime kavuşsalar bile, demokrasi ancak bu konuda bilinçli bireylerin yetişmesiyle ayakta kalabilir. Bu bilincin kazandırılmasının yolu da kaliteli bir eğitimden geçmektedir (Şahin, 2024). İyi bir demokratik ortam, ancak demokrasiyi içselleştirmiş ve yaşam biçimine dönüştürmüş vatandaşların yetiştirilmesine bağlıdır.

Demokrasinin tarihi oldukça inişli çıkışlı olsa da yaklaşık 2500 yıllık bir geçmişe sahip olduğu belirtilmektedir. İlk olarak Antik Yunan döneminde ortaya çıkmış ve Atina şehir devletinde kısmen uygulanmıştır. Ancak, Orta Çağ boyunca demokrasinin etkisi azalmıştır. Yeni Çağ ve Aydınlanma döneminde ise tekrar ilgi çekici bir kavram haline gelmiştir. Demokrasi kavramı ilk olarak eski Yunancada 'demos' ve 'kratein' olmak üzere iki kelimedenden meydana gelen 'demokratia' halk yönetimi veya halk iktidarı anlamında kullanılmıştır (Erdoğan, 2005). Antik Yunan'da toplum sınıflara ayrılmış olup, yönetime katılma yetkisi sadece yurttaş olan erkeklere verilmiştir. Kadınlar, köleler ve yurttaş olmayanlar yönetime katılmadığı için, sınırlı bir demokrasi uygulanmıştır (Topakkaya ve Şahin, 2015). Demokratik davranışların önemli olduğu toplumlarda, geleceğin teminatı olan genç neslin de demokrasi eğitimi alması uygun olacaktır. Bu eğitimin verilmesi, yine demokratik yöntemlerle gerçekleştirilmelidir. Demokrasi eğitimi sürecinde, demokrasinin sunduğu ilke ve yöntemleri en iyi şekilde kullanarak çocukların bu değerleri

benimsemeleri sağlanmalıdır (Collins vd., 2019). Demokrasi eğitimine erken yaşta başlanması, birey için büyük bir avantaj sağlayacaktır. Çocuklara bilişsel ve sosyal gelişimlerine uygun olarak erken yaşlarda kazandırılacak içerik ve becerilerle verilen demokrasi eğitimi, çocuğun ilerleyen dönemlerde hak ve sorumluluklarının farkında olan, demokratik bilince sahip bir birey olarak yetişmesini sağlayacaktır (Kükürtcü, 2019). Ülkemizde, erken yaşta demokrasi ve yurttaşlık bilinci kazandırmak amacıyla, çeşitli eğitim kademelerinde çocuklara insan hakları, yurttaşlık ve demokrasi eğitimi ders olarak verilmiştir. Bu çerçevede, insan hakları, vatandaşlık ve demokrasi dersi 1998-2005 yılları arasında ortaokul yedinci ve sekizinci sınıflarda zorunlu ders olarak okutulmuş, ancak 2005 yılında bu zorunluluk kaldırılmıştır. 2005 yılında yenilenen ilköğretim programı ile "Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi" adı altında tüm öğretim programlarına "ara disiplin" olarak eklenmiştir. 2010-2011 eğitim-öğretim yılında ise bu ders, ilköğretim sekizinci sınıfta zorunlu ders olarak yeniden okutulmaya başlanmıştır. 2012 yılında "İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi" ismini alarak sekizinci sınıftan alınarak Talim Terbiye Kurulu'nun 2012/69 kararı ile dördüncü sınıfta verilmeye başlanmıştır (Elkatmış, 2013). Kişilerin demokrasiyi algılama şekilleri ve demokratik süreçlere katılım tarzları, onların eğitim seviyeleri ve yaşadıkları tecrübelerle doğrudan bağlantılıdır. Sosyal Bilgiler eğitimi, öğrencilerin demokratik birer yurttaş olarak gelişmelerini ve toplumlarında pozitif değişim oluşturmalarını destekler. Öğrencilerin, demokrasiyi derinlemesine kavrayarak gelecekteki liderler ve aktif katılımcılar olabilmeleri bu eğitimlerin varlığıyla yakından ilişkilidir (Ertuğrul, 2023). Eğitim ve öğretim süreçleri, bireylerin dünyada etkin bir rol oynayabilmesi için esastır. Siyasetle ilgili kavramsal bilgi önem taşır. Bu nedenle, güç, iktidar, hak ve sorumluluk gibi temel kavramların eğitim müfredatına dâhil edilmesi ve derslerde doğru bir şekilde işlenmesi gerekmektedir (İnan, 2021). Gençlerin, bulunduğu topluma uyumlarını sağlama, onların aktif katılımını teşvik etme ve kamusal alanda etkin roller üstlenmelerine olanak sağlama demokratik toplumlarda, eğitimin amaçları arasında yer alır. Bu çalışmada demokrasi eğitimi hakkında bilgi vermek ve Sosyal Bilgiler dersi alan öğrencilerin demokratik tutum düzeylerinin; cinsiyete, uyuğa ve sınıf düzeyine göre değişim gösterip göstermediğini ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Birçok çalışmada demokratik tutum farklı değişkenler açısından incelenmiştir. Bu çalışmada diğer çalışmalardan farklı olarak, Türk ve Suriye uyruklu öğrencilerin demokratik tutumları karşılaştırılmıştır. Bundan ötürü, alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu çalışmada merak edilen sorular şunlardır;

- 1.Sosyal Bilgiler dersinde aktarılan demokrasi eğitimi, öğrencilerde ne düzeyde demokratik tutum oluşturmuştur?
- 2.Demokratik tutum; uyuğa, göre farklılık göstermekte midir?
3. Demokratik tutum; cinsiyete göre farklılık göstermekte midir?
4. Demokratik tutum; sınıf düzeyine göre farklılık göstermekte midir?

Demokrasi Eğitimi

Demokrasinin korunması ve sürdürülebilmesi hedefleniyorsa, bireylerin bu sistemin anlamını kavramaları ve nasıl işlediğini öğrenmeleri önemlidir (Dewey, 2020; Akt. Ertuğrul, 2023). Türkiye'de ilköğretimin 4. sınıfından 7. sınıfına kadar olan dönemde Sosyal Bilgiler Ders Programı, vatandaşlık ve demokrasi konularına kapsamlı bir şekilde odaklanır. Ortaöğretime başlamadan önce, öğrenciler dört yıl boyunca gördükleri sosyal bilgiler dersleri aracılığıyla toplumsal ve siyasi konular ile demokrasi hakkında bilgi edinirler. Demokrasiyi anlamak için egemenlik, seçim, hak, özgürlük, eşitlik ve katılım gibi temel kavramları öğrenmek önemlidir. Bununla birlikte, Sosyal Bilgiler dersinde demokrasiyle ilgili hukuk, yönetim biçimi, adalet, sandık, oy ve temsil gibi birçok kavram da öğretilmektedir. Ayrıca, demokrasiye yakından bağlı birçok alt kavram da mevcuttur. Örneğin, eşitlik kavramı altında "fırsat eşitliği" ve özgürlük kavramı içinde "düşünce özgürlüğü" gibi alt kavramlar demokrasinin ayrılmaz parçalarıdır. Öğrencilerin, demokrasiyi doğru bir şekilde kavrayabilmeleri için bu kavramları öğrenmeleri gereklidir (Ertuğrul, 2023). 2009 yılında, okulda demokrasi kültürünün yerleşmesi amacıyla yeni bir uygulama başlatıldı. Millî Eğitim Bakanlığı, öğretmenler için yeni standartlar belirledi. Bu standartlara göre, öğretmenlerin sınıfta demokrasi ve insan haklarına uygun davranmaları, ulusal, dini ve sosyokültürel ayrımcılık yapmamları, öğrencilerin görüşlerine saygı göstermeleri ve öğrencilere isimleriyle hitap etmeleri gerekecek. Bu uygulama, demokrasinin sınıfta başlaması gerektiğine dair inancın bir sonucu olarak değerlendirilebilir (Okutan, 2010). Demokratik devlet, çocukları demokratik bir toplumda vatandaşlığın hak ve sorumluluklarını paylaşmayla tutarlı yaşam tarzlarını kabul etmeye yatkın hale getirmede siyasi eğitimin değerini tanır. Gutmann (1988), "Demokratik eğitimin amaçlarının, vatandaşların günlük çalışmalarında takdir yetkisi kullanma ve demokratik siyasete katılma fırsatlarına sahip olana kadar tam olarak gerçekleşmeyeceğini" savunuyor.

Çocukların erken yaşlarda demokrasinin değerini kavraması önem arz ettiğinden dolayı, demokrasi bilinci edinmeleri büyük bir avantaj sağlar. Küçük yaşlarda verilen demokrasi eğitimi, çocukların topluma daha kolay uyum sağlamalarına ve toplumsal barış içinde yaşamalarına olanak tanır. Sağlıklı ilişkilerin gelişimi, bireyin demokrasiye olan güvenini olumlu yönde etkiler. Erken yaşta kazanılan demokratik tutumlar, bireyin sosyal hayata katılımıyla birlikte zamanla güçlenir ve içselleşir (Baltacı ve Aydın, 2019). Demokrasi eğitimiyle, öğrencilere hem toplum bilinci hem de demokrasi kültürü kazandırılır. Bu süreçte en büyük rol öğretmene düşer.

Öğretmenin sergilediği demokratik tutum ve davranışlar, öğrencilerin de bu tutum ve davranışları benimsemesini sağlar. Öğretmen, demokratik değerleri kendi yaşamına yansıtarak sınıfta demokratik bir atmosfer oluşturmaktadır. Öğrenciler, bu demokratik ortamda istenilen kazanımları daha kolay benimser (Özeren, 2023). Eğitim yoluyla, insan yaşamında planlı ya da kendiliğinden oluşan bazı öğrenmeler, yenilikler ve değişimler meydana gelir. Bu öğrenme ve değişimlerle birey, hayatına uyum sağlayarak yaşamını sürdürür. Çeşitli konularda bilgi edinme, tecrübe kazanma, mevcut bilgileri geliştirme veya yeni alışkanlıklar edinme eğitim sayesinde olmaktadır.

Günümüz toplumunu yönetenlerin en önemli görevlerinden biri de demokrasiyi öğretmek, mümkünse ona olan inancı yeniden canlandırmak, demokrasinin gelişimini düzenlemek ve demokratik yönetimi zamana, mekâna, koşullara ve insanlara göre uyarlayıp gerekli değişimleri yapmaktır (De Tocqueville, 2021). Demokrasiyi bir yaşam biçimi olarak benimseyen insanlar, demokratik değerleri içselleştirdiklerinden ötürü uyum içinde yaşayacak ve kimsenin hak ve özgürlükleri zarar görmeyecektir. Demokrasi, insan ilişkileri üzerine kurulu olduğundan, demokratik bilince sahip bireyler kişilik gelişimlerini olumlu yönde tamamlayabilirler (Özeren, 2023).

Toplumda, kendisinin yeterince temsil edilmediğini düşünen tek bir birey bile varsa, o toplumda demokrasi yeterince gelişmiş sayılmaz. Bu açıdan, halkın tüm kesimlerinin kendini ifade edip sesini duyurabilmesi, demokraside hangi grupların ne ölçüde ve ne şekilde temsil edileceği ve bu gruplardaki tüm kişilerin temsil edilmesi büyük önem taşır (Kaymak, 2010). Ortaya çıktığı andan itibaren sürekli bir ilerleme ve gelişme göstermemiş olan demokrasi, tarihsel süreç içerisinde dönem dönem kesintilere uğramıştır. Demokrasinin günümüze kadar olan gelişimi boyunca, direniş hareketleri, ayaklanmalar, darbeler ve iç savaşlar gibi olaylar nedeniyle inişli çıkışlı bir yol izlediği görülmektedir (Şahin, 2021).

Demokrasinin başarılı bir şekilde işlemesi için vatandaşların yalnızca oy kullanma haklarını yerine getirmeleri yeterli değildir. Vatandaşların demokrasinin tüm değerlerini içselleştirmesi ve hayata geçirmesi gerekir. Ayrıca, bu kural ve değerlerin uygulanmasını denetleyebilmeleri de önemlidir. Demokrasinin en temel özelliklerinden biri, vatandaşların yasalara riayet etmesi ve her türlü şiddeti reddetmesidir. Bununla birlikte, devlet yönetiminin otoritesine saygı göstererek, vatandaşlar devlet yetkililerinin kararlarını eleştirebilir ve bazı uygulamalara karşı çıkabilirler. Bu unsurlar, demokrasinin temel niteliklerindedir (Göney, 2021). Demokrasi, sadece bir yönetim biçimi olmanın ötesinde, toplumsal barışın da temelidir. Demokratik ülkelerde bir demokrasi kültürü hâkimdir ve bu kültürün en önemli şartı 'hoşgörü'dür. Çünkü demokrasi, hoşgörünün var olduğu bir ortamda hayat bulur (Kaypak, 2016). Demokrasiye inanan bireyler, demokrasinin güçlenmesi ve düzgün işlemesi için çaba gösterirler. Demokratik değerler, toplumda kabul görmek isteyen her birey tarafından benimsenir ve hayata geçirilir. Bireyin topluma daha hızlı uyum sağlaması ve davranışlarını kontrol etmesinde de bu değerler rehberlik eder (Özeren, 2023). Toplumun demokratik değerleri benimsemiş olan bireylerinin demokrasi bilinci, ülkenin demokratiklik seviyesini belirler. Demokrasi bilinci, bireylerin çevrelerine sevgi ve saygı çerçevesinde, hoşgörülü bir yaklaşımla davranmasını; olaylara ve durumlara sorgulayıcı bir şekilde bakmasını; bilimsel ilkelerle düşünmesini ve sorumluluklarını yerine getiren kişiler olmasını gerektirir (Tahiroğlu ve Aktepe, 2015).

Ülkemizde demokrasi, dünyadaki değişim süreçlerinden etkilenecek biçimlenmiştir. Demokrasiye yönelik denemeler ve uygulamalar, cumhuriyetin ilanı ile birlikte başlamış, demokrasinin tüm ilkelerinin ve teorilerinin topluma benimsetilmesi çabaları günümüze dek sürmüştür (Yağcı, 1998). Öğrenciler, demokratikleşme sürecine aile ortamında başlar ve bu süreç, ilkokuldan başlayarak eğitim hayatlarının sonuna kadar okul içi ve okul dışı eğitim-öğretim faaliyetleriyle devam eder. Demokratik bir toplumda, insanlar saygı ve hoşgörü çerçevesinde hareket ettiği için etkili iletişim engellenemez. Okul ile aile arasında güçlü bir bağ kurulması, okulun ve eğitimin hedeflerine ulaşmasını kolaylaştırırken öğrencilerin doğru davranışlar sergilemesine de yardımcı olur (Çullu ve Samancı, 2016). Demokratikleşme faaliyetlerinde, okullardaki öğrenciler farklı düşünen ve farklı fikirlere sahip arkadaşlarla birlikte hareket ederler ve bu aktiviteleri birlikte gerçekleştirme sürecine katılırlar. Bu, öğrencilerin farklılıkları fark etmelerini ve bu farklılıklara hoşgörüyle yaklaşmalarını sağlar.

Demokratik tutum sergileyen ve demokrasiye saygı gösteren bireyler, toplumsal ilişkilerde başarıya ulaşabilirler. Kendi hak ve sorumluluklarının bilincinde olan bireyler, toplumun refahı için gerekli görevleri yerine getirerek katkı sağlarlar. Günümüzde, bireylere demokratik değerlerin öğretilip benimsetilmesi ve uygulanması önemli bir öncelik haline gelmiştir (Özdaş vd., 2015). Belirli bir yaşa kadar öğretilmeyen tutum ve davranışların daha sonra benimsenmesi zor olabilir. Bu nedenle, kişilik gelişimine altyapı oluşturan ilkokul çağlarında öğretilen demokratik tutumlar ve fiiller, öğrencinin uzun süreli ve sıhhatli bir gelişimine katkıda bulunabilir. Demokratik bir toplumun oluşturulabilmesi, bireylerin demokrasi bilinciyle yetiştirilmeleriyle mümkündür. Bu bağlamda, demokratik değerlerin benimsenip hayat tarzı haline getirilmesinde ilkokul eğitimi büyük bir rol oynar (Ural ve Sağlam, 2011). Demokrasinin üzerinde anlaşılan niteliklerden biri, tüm vatandaşların katılımıyla siyasi kararların alındığı bir yönetim biçimi olmasıdır. Ancak bu tür bir yönetim tarzının sürdürülebilmesi için demokrasinin, özgürlük, eşitlik,

millet egemenliği, çoğulculuk ve yasallık gibi temel değerlere dayalı olması gereklidir. Bu değerler, demokratik bir yönetim biçiminin ana kıstaslarındandır.

Demokrasinin Temel İlkeleri

Millet Egemenliği

Demokratik sistemlerde siyasi gücün sahibi halktır ve bu gücü elinde bulundurur. Ancak, halk bu yetkiyi doğrudan kendisi kullanmaz; belirli aralıklarla seçtiği temsilciler aracılığıyla bu gücü kullanır. Halkın temsilcilerini seçmesi, egemenlik hakkında feragat ettiği anlamına gelmez. Demokrasinin temeli, toplumun yani halkın varlığına dayanır. Demokratik olmayan diğer yönetim biçimlerinde ise egemenlik kaynağı bir birey, bir grup ya da bir sınıf olabilir (Yeşil, 2002). Katılım: Bireylerin, toplulukların ve kuruluşların bir etkinliğe, sürece veya karar verme mekanizmasına aktif olarak katılım sağlanmasıdır (Kapani, 2017).

Eşitlik

Eşitlik, herkese aynı şekilde davranılması ve her bireye aynı malların sağlanması değil; bireylerin bu imkânlarla ulaşabilmeleri için eşit fırsatlar sunulması, yani fırsat eşitliğinin sağlanması anlamına gelmektedir. Tüm bireylerin kanun önünde aynı haklara sahip olması eşitliğin var olduğunu gösterir.

Özgürlük

Özgürlük, bir kişinin kendi kararlarını bağımsız bir şekilde alabilme ve davranışlarında serbest olma hakkıdır. Başka ifadeyle özgürlük; bireyin temel haklarına müdahale edilmeden, kendi iradesi doğrultusunda, başkalarının kararlarıyla belirli bir şekilde davranmaya zorlanmaksızın, kendi kararları ve planları doğrultusunda hareket edebilme yetisidir (Yavuz vd., 2020).

Kişinin düşüncelerini ifade edebilmesi, inançlarını yaşayabilmesi ve kendini özgürce ifade edebilmesi gereklidir. Özgürlük, insan haklarının temel bir parçası olup, demokratik toplumlarda büyük bir değere sahiptir. Bu sebeple, özgürlük sadece bireysel hakları kapsamaz; aynı şekilde demokratik, adil ve insan haklarına saygılı bir toplumun temel taşıını oluşturur (Ertuğrul, 2023). En geniş anlamıyla bile kişinin kişisel özgürlükleri, bunların kullanılmasının başkalarının haklarını ihlal ettiği noktada sona erer.

Hak

Haklar, kişilerin insan onuruna değeri verilmesi gerekliliğinden doğar. Kişiler, doğuştan gelen ve devletin koruması gereken bazı haklara sahiptir. Bu haklar, vatandaşların özgürlüklerinin güvence altına alınması, insanca yaşam hakkı, adil yargılama hakkı ve düşünce ile ifade özgürlüğü gibi temel hakları barındırır (Ertuğrul, 2023).

Hukukun Üstünlüğü

Hukukun üstünlüğü kavramının üç temel unsuru vardır. İlk unsur, yasaların devlet memurları ve siyasi liderler de dâhil olmak üzere, toplumun her kesimi için bağlayıcı olması ve herkesin kanun önünde eşit kabul edilmesidir. Hukukun üstün olduğu bir sistemde, tüm bireyler ve kurumlar yasalarla sınırlandırılmıştır. Ayrıca, devletin yapısı ve tüm eylemleri yasalar tarafından belirlenir ve bu yasal çerçeveye uygun olarak yürütülür. Hukukun üstünlüğünün ikinci unsuru, yasaların toplumsal ve siyasi yaşamı düzenleyecek ve bireylerin davranışlarını yönlendirecek nitelikte olmasıdır. Yasalar genel nitelikli olmalı ve sık sık değişikliğe uğramamalıdır. Tüm yasalar kamuoyuna açık olmalı ve gizli kalmamalıdır. Yasalar net ve anlaşılır olmalıdır. Yasaların amacı korku yaratmak değil, toplumsal ve siyasi yaşamı düzenlemek olduğundan, imkânsız talepler içermemeli, geriye dönük uygulanmamalı ve tutarlılık göstermelidir. Bilgi sahibi olmadığımız, anlaşılması veya uygulanması mümkün olmayan yasalara uyum sağlamamız beklenemez. Hukukun üstünlüğünün üçüncü ana unsuru, yasaların tarafsız ve özenli bir şekilde uygulanması ve herkesin bu yasalara uymasını sağlamak için gerekli kurumsal yapının oluşturulmasıdır. Bu kurumlar oluşturulurken dikkate alınması gereken temel ilke, insani zaafı ve güç suistimalini önleyecek önlemleri almaktır. Hukukun üstünlüğünü temin etmek için, yargının bağımsız olması ve yargıların mesleki değerlere bağlı kalması gerekmektedir. Yargı mensupları, görevlerinin herhangi bir ideolojiye veya gruba hizmet etmek değil, yasaları tarafsız bir şekilde uygulamak olduğunu bilmelidir (Kurtulmuş, 2021).

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli-Deseni

Bu araştırma, nicel araştırma modeli içerisinde yer alan tarama yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Tarama modelleri, geçmişte ya şu anda mevcut olan bir durum, mevcut belirtileri, araştırmayı amaçlayan türlerdir. Bu modellerde temel hedef, mevcut bir durumu olduğu gibi ortaya çıkarmaktır (Karasar, 2023). Demokratik tutum ölçeği kullanılarak ortaokul öğrencilerinin demokratik tutum seviyelerinin düzeyi uyruğa, cinsiyete ve sınıf düzeyine göre değişip değişmediği ortaya çıkarılmak istenmiştir.

Evren-Örneklem

Araştırmanın evrenini 2023-2024 eğitim öğretim yılında Gaziantep ilinin Nizip ilçesindeki ortaokul öğrencileri oluşturmaktadır. Gaziantep ili Nizip ilçesi merkez okullarında çok sayıda Suriye uyruklu öğrenci bulunmaktadır. Araştırmada Türk ve yabancı uyruklu öğrencilerin tutumları karşılaştırılacağından dolayı, Suriye uyruklu öğrenci sayısının fazla olduğu okullar arasından örneklem seçilmiştir. Araştırmanın örnekleme, seçkisiz örnekleme yöntemlerinden basit seçkisiz örnekleme yöntemiyle belirlenmiştir. Bu örneklem, Salih İlhan İmam Hatip Ortaokulunda eğitim gören 6.,7. ve 8. sınıftan 175 kız öğrenci 134 de erkek öğrenci olmak üzere toplam 309 öğrenciden oluşmaktadır.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Ortaokul Öğrencilerine Ait Kişisel Bilgiler

Değişken	Kategori	f	%
Sınıf	Beşinci	10	20,9
	Altıncı	133	26,9
	Yedinci	128	25,9
Cinsiyet	Kadın	276	55,9
	Erkek	218	44,1
Anne Eğitim Durumu	Okur-yazar değil	25	5,1
	İlkokul	172	34,8
	Ortaokul	177	35,8
	Lise	98	19,8
	Üniversite ve üstü	22	4,5
Baba Eğitim Durumu	Okur-yazar değil	10	2
	İlkokul	112	22,7
	Ortaokul	158	32
	Lise	166	33,6
	Üniversite ve üstü	48	9,7

Veri Toplama Araçları ve Süreci

Araştırmada ulaşılmak istenen verilere, 2023/2024 eğitim öğretim yılı içerisinde Gaziantep ili Nizip ilçesinde bulunan İmam Hatip Ortaokulu altıncı, yedinci ve sekizinci sınıf öğrencilerine uygulanacak olan Ural ve Sağlam (2011) tarafından hazırlanmış olan 34 maddelik demokratik tutum ölçeğinden ulaşılmıştır. Ölçeğin kullanılabilmesi için gerekli izinler alınıp tutum ölçek örneği ve kullanım izin yazısı ekte sunulmuştur.

Verilerin Analizi

Demokratik tutum ölçeğinde yer alan maddelerle ilgili çalışma grubundaki öğrencilerin görüşleri için 5' li likert tipi derecelendirme yöntemi kullanılmıştır. Hiç katılmıyorum 1, biraz katılıyorum 2, kararsızım 3, oldukça katılıyorum 4, tamamen katılıyorum 5 olarak puanlandırılmıştır. Demokratik tutum ölçeği uygulandıktan sonra sonuçlar SPSS programında işlenerek cinsiyet ve uyruk değişkenliğine göre tutumun değişip değişmediğini ortaya koymak amacıyla t testi uygulanmış ve sınıf düzeyine göre tutumun değişip değişmediğini ortaya koymak amacıyla ise ANOVA testi uygulanmış ve sonuçlar analiz edilmiştir.

Geçerlik ve Güvenirlik

Nitel çalışmaların geçerlik ve güvenilirlik yönünden analiz edilmesi, elde edilen verilere katkı sunar (Creswell, 2003). Alpha güvenilirlik katsayısı .94' tür. Güvenirlik katsayısı .60 ve üzerinde olan ölçekler oldukça güvenilir iken .80 ve üzeri ölçekler ise yüksek oranda güvenilir ölçekler olarak kabul görürler (Özdamar, 2015). İki grup arasındaki etki büyüklüğü (Cohen's d) -.498'dir ve bu orta düzeyde bir etki büyüklüğüne işaret eder.

BULGULAR

Demokratik tutum ölçeğinin uygulanmasından sonra SPSS programında merak edilen tutumun; cinsiyete, uyruğa ve sınıf düzeyine yönelik farklılaşp farklılaşmadığı gibi alt soruların cevaplarına bu bölümde yer verilmiştir.

Tablo 2. Ortaokul Öğrencilerinin Demokratik Tutum Ölçeğinden Aldıkları Puanların Aritmetik Ortalama Ve Standart Sapmaları

Ölçeğin Adı	N	\bar{X}	ss
Demokratik Tutum Ölçeği	309	3.8096	.61201

Tablo 2 incelendiğinde ortaokul 6, 7 ve 8.sınıf öğrencilerinin aritmetik ortalaması 3,80 olduğu görülmektedir. 5'li likert tipi ölçekte "oldukça katılıyorum" seviyesinde olduğunu göstermektedir. Öğrencilerin demokratik seviyesini

arttırmada okulda öğretmenlere önemli görevler düşmektedir. Bununla birlikte aile içerisinde demokratik bir ortamın oluşu öğrencilerin tutumlarını olumlu yönde etkilebilir.

Tablo 3. Ortaokul Öğrencilerinin Cinsiyete Göre Demokratik Tutum Ölçeği T Testi Sonuçları

Değişken	Cinsiyet	N	\bar{X}	ss	P
Demokratik Tutum	Kız	175	3.94	.56889	.30
	Erkek	134	3.63	.62760	

Tablo 3 incelendiğinde t-testi sonuçları, gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. Ortalama fark, kızların ortalamasının erkeklerin ortalamasından 0.29636 birim daha yüksek olduğunu göstermektedir. Bağımsız örneklem t-testi sonuçları, kız ve erkek öğrenciler arasında anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. Kız öğrencilerin ortalaması ($\bar{x} = 3.9382$, $SD = .56889$), erkek öğrencilerin ortalamasından ($\bar{x} = 3.6418$, $SD = .62760$) anlamlı derecede yüksektir. Etki büyüklüğü analizleri (Cohen's $d = -.498$) orta düzeyde bir fark olduğunu göstermektedir. Bu bulgular, kız öğrencilerin tutumlarının erkek öğrencilere kıyasla daha olumlu olduğunu göstermektedir.

Tablo 4. Ortaokul Öğrencilerinin Uyruklarına Göre Demokratik Tutum Ölçeği T Testi Sonuçları

Değişken	Cinsiyet	N	\bar{X}	ss	P
Demokratik Tutum	Türk	154	3.81	.60898	.781
	Suriye	155	3.80	.61693	

Tablo 4 incelendiğinde "Türk" grubunun ortalaması: 3.8159, standart sapması: 0.60898, standart hata ortalaması: 0.04907- "Suriye" grubunun ortalaması: 3.8034, standart sapması: 0.61963, standart hata ortalaması: 0.04955 tir. İki grubun ortalamaları arasında anlamlı bir fark yoktur (t-testi $p > .05$). Sonuç olarak, "Türk" ve "Suriye" grupları arasında ortalama değerler açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

Tablo 5. Ortaokul Öğrencilerinin Sınıf Düzeyine Göre Demokratik Tutum Ölçeği ANOVA Testi Sonuçları

Sınıf Düzeyi	N	\bar{X}	ss	F	P
6.sınıf	77	3.5088	.64465	19.122	.001
7.sınıf	125	3.7953	.67121		
8.sınıf	107	4.0429	.37744		
Toplam	309	3.8096	.61201		

Tablo 5, farklı sınıf düzeylerindeki ortaokul öğrencilerinin demokratik tutum ölçeği puanlarının ANOVA testi sonuçlarını göstermektedir. 6. sınıf öğrencilerinin demokratik tutum ortalaması 3.5088'dir. 7. sınıf öğrencilerinin demokratik tutum ortalaması 3.7953'tür. 8.sınıf öğrencilerinin demokratik tutum ortalaması 4.0429'dur. Tüm öğrencilerin genel ortalaması 3.8096'dır. Bu sonuçlar, p değerinin .05'ten küçük olması nedeniyle, sınıf düzeyleri arasında demokratik tutum ölçeği puanlarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. Bu fark, ANOVA testinde hesaplanan F değeri ile desteklenmektedir. 8. sınıf öğrencilerinin demokratik tutum ortalaması, 6. ve 7. sınıf öğrencilerinden anlamlı derecede daha yüksektir. 7. sınıf öğrencilerinin ortalaması da 6. sınıf öğrencilerinden daha yüksektir. Bu sonuçlar, farklı sınıf düzeylerindeki öğrencilerin demokratik tutumlarında anlamlı farklılıklar olduğunu ve bu farkların yaş ilerledikçe tutumların olumlu yönde değiştiğini ortaya koymaktadır.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu çalışma demokrasi eğitimi hakkında bilgi vermek ve ortaokul öğrencilerinin demokratik tutum düzeyini ortaya çıkarmak ve tutumun çeşitli değişkenler açısından farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya çıkarmak amacıyla yapılmıştır. Demokrasi, ancak demokratik bir eğitim-öğretim süreciyle yetişmiş kişilerin yaşadığı bir toplumda uygulanabilir. Demokratik toplumun ön koşulu ve gereksinimi, demokratik bir eğitimin varlığına bağlıdır. Demokratik bir siyasi düzende eğitimin işlevlerinden biri, bireylerin aklında demokrasiyi köklü bir düşünce olarak yerleştirip, demokrasiyi bireylerin doğal bir davranış ve düşünce kalıbı haline getirmektir. Demokratik eğitimin bir diğer amacı, bireylere kendi potansiyelleri doğrultusunda fırsat ve imkân eşitliği sağlayarak bireylerin kendilerini öğrenme kapasiteleri doğrultusunda geliştirmesine olanak sağlamaktır. Demokratik eğitimin amaçları arasında, demokrasinin ilke ve kurallarının, insan hak ve özgürlüklerinin eğitim ve öğretim programlarında açık ya da örtük amaçlara dönüştürülüp öğrenme yaşantıları yoluyla toplumun genç bireylerine uygulamalı olarak kazandırmak bulunur. Bununla beraber bireylere, açık ya da gizli yetenekleri doğrultusunda kendilerini geliştirme fırsatı sunmak demokratik eğitimin amaçları arasında yer alır. Demokratik bir eğitimin amacı; özgür, dünyaya sorgulayıcı ve çözümleyici bir bakış açısı olan, ayrıca demokrasinin kuralları ile demokrasi uygulamalarını içselleştirmiş vatandaşlar yetiştirmektir. Bu amacın gerçekleştirilmesinde eğitim, temel araç olarak görülür. Bu

amaçları gerçekleştirilmede, demokratik eğitim gerekir ve demokratik bir eğitim programına ihtiyaç duyulur. Demokratik eğitim programı; amaçlarıyla, konu içeriğiyle, eğitim durumları veya öğrenme yaşantılarıyla ve değerlendirme yöntemiyle kişilerin farklılıklarına hitap eden ve bu farklılıklar çerçevesinde bilgi gereksinimini karşılayarak, temel yetkinliklerini geliştiren sistemli, düzenli ve dinamik bir yapıdır (Hotaman, 2010).

Toplumlar demokratik eğitim uygulamalarıyla hem kendi kültürel değerlerinin kuşaktan kuşağa aktararak toplumsal devamlılıklarını sağlarken, aynı zamanda bireylere aktarılan kültürel muhtevanın eleştirel bir bakış açısıyla ele alınarak sorgulanmasına zemin hazırlarlar. Toplumu oluşturan bireyler de bu demokratik zemin içinde kendileri için yaşamsal etkileşimleri gerçekleştirme imkânı bularak toplumsal yaşama hazırlanırlar. Demokrasi, demokratik bir eğitim-öğretim sürecinden geçen bireylerin yaşadığı toplumlarda etkin şekilde uygulanabilir. Demokratik eğitim, insanlara demokrasiyi doğal bir davranış ve düşünce biçimi olarak benimsetir ve bireylere eşit fırsatlar sunarak kendi potansiyellerini geliştirmelerine olanak tanır. Eğitim programları, demokrasinin ilke ve kurallarını, insan hak ve özgürlüklerini öğrenme yaşantıları yoluyla genç bireylere kazandırmayı hedefler. Bu tür eğitim, bağımsız düşünebilen, sorgulayıcı ve çözümleyici bireyler yetiştirmeyi amaçlar. Demokratik eğitim programı, bireylerin farklılıklarını dikkate alarak bilgi ve beceri ihtiyaçlarını karşılar. Toplumlar, bu eğitimle kültürel değerlerini kuşaktan kuşağa aktarıırken, eleştirel düşüncüyü teşvik ederek toplumsal sürekliliği sağlarlar. Bu şekilde yetişen bireyler, toplumsal yaşama daha iyi hazırlanmış olur (Hotaman, 2010).

Bu çalışmada, ortaokul öğrencilerinin demokratik tutumlarını belirlemek amacıyla yapılan ölçümlerde elde edilen veriler analiz edilmiştir. Öğrencilerin demokratik tutum ve davranışlarına yönelik birçok çalışma yapılmıştır. Ancak bu çalışmada diğerlerinden farklı olarak Türk ve Suriye uyruklu öğrenciler karşılaştırılmıştır. Demokratik Tutum Ölçeği'nden elde edilen sonuçlar incelendiğinde, genel olarak öğrencilerin demokratik tutumlarının olumlu düzeyde olduğu görülmektedir. Cinsiyet, uyruk ve sınıf düzeyi gibi değişkenler açısından yapılan analizlerde çeşitli farklar ortaya çıkmıştır. Özellikle cinsiyet ve sınıf düzeyi değişkenlerinde anlamlı farklar bulunurken, uyuşma göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Ortaokul öğrencilerinin demokratik tutum ortalamasının 3.80 olduğu tespit edilmiştir; bu, öğrencilerin demokratik değerlere eğilimli olduğunu göstermektedir ve demokratik değerlerin eğitim sürecinde etkili bir şekilde işlendiğini düşündürülebilir. Ancak, cinsiyet değişkenine göre yapılan analizlerde kız öğrencilerin erkek öğrencilere kıyasla daha yüksek demokratik tutum puanlarına sahip olduğu belirlenmiştir. Bu durum, kız öğrencilerin demokratik tutum geliştirme konusunda daha fazla desteklendiğini düşündürülebilir. Literatürde yapılan bazı araştırmalar, bu araştırmayla benzer sonuçlar göstermiştir. Araştırma sonuçlarına cinsiyet değişkeni açısından bakıldığında, kız öğrencilerin tutumlarının daha yüksek çıkması ile Hasdemir ve Hazar (2021), "Ortaokul Öğrencilerinin Temel Demokratik Değerlere Karşı Tutumları ile Beden Eğitimi Dersindeki Sportmenlik Davranışlarının İncelenmesi" adlı çalışmada benzer sonuçlar vermiştir. Ortaokul kız öğrencilerinin demokratik değerler ile sportmenlik davranışı arasında anlamlı farklılık olduğu sonucuna ulaşmıştır. Ancak katılımcıların spor yaptıkları yıl değişkenine göre, sportmenlik davranışı ve demokratik değerler arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır. Güllü (2018), tarafından gerçekleştirilen "Sporcuların Antrenör Sporcu İlişkisi ile Sportmenlik Yönelimleri Üzerine Bir Araştırma" adlı çalışmada, kadın sporcuların rakiplerine karşı daha çok saygılı bir tutum sergilediğini ve sosyal kurallara daha fazla uyum gösterdikleri sonucuna ulaşmıştır. Demokratik değerlerin cinsiyete göre karşılaştırılmasında Gömleksiz ve Kan (2008) kızların erkeklere oranla daha demokratik tutumlara sahip olduğu sonucuna ulaşmışken; Karahan ve diğ. (2006) ise demokratik değerlerin cinsiyete göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Öztaşkın ve İçen (2015), "Ortaokul Öğrencilerinin Hoşgörü Eğilimleri ile Demokrasi Algıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" adlı çalışmaya İstanbul'da öğrenim gören 115 öğrenci katılmıştır. Veri toplama aracı olarak "Hoşgörü Eğilim Ölçeği" ve "Ortaokulda Demokrasi Algıları Ölçeği" kullanılmıştır. Yapılan analizler sonucunda cinsiyet açısından öğrencilerin hoşgörü eğilimleri ve demokrasi algıları arasında anlamlı bir fark olduğu ve hoşgörü eğilimleri ile demokrasi algıları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu ortaya konmuştur. Kız öğrencilerin Ortaokulda Demokrasi Algıları Ölçeği puanları, erkek öğrencilerin puanlarından daha yüksek ölçülmüştür. Karatekin ve diğerleri (2010), "İlköğretim Öğrencilerinin Demokrasi Algıları" adlı çalışmalarına Ankara Kırşehir ve Tokat illerinde öğrenim gören 6, 7 ve 8. sınıftan toplam 862 öğrenci katılmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin demokrasi algılarının cinsiyet, anne baba eğitim durumu ve gelir durumuna göre değiştiği sonucuna ulaşılmıştır. Kız öğrencilerin algıları, erkek öğrencilere göre daha olumlu olduğu görülmüştür. Ayrıca sınıf seviyesi yükseldikçe demokrasi algısının yükseldiği sonucuna ulaşmışlardır. Gülen ve arkadaşlarının (2022), "Ortaokul Öğrencilerinin Temel Demokratik Değerler Düzeyinin Belirlenmesi" adlı çalışmada Samsun ili Ondokuzmayıs ilçesinde 227 öğrenciye tarama yöntemiyle Temel Demokratik Değerler Ölçeği uygulanmıştır. Araştırma sonucunda ortaokul öğrencilerinin temel demokratik değerlerinin iyi düzeyde olduğu aile gelir durumları ve öğrenci cinsiyetleri ile demokratik değerleri arasında herhangi bir ilişkinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum, çalışmamdaki cinsiyet değişkenine göre farklı sonuçlara ulaşıldığını göstermektedir.

Uyruk değişkeni açısından SPSS programında yapılan analizlerde ise Türk ve Suriyeli öğrenciler arasında anlamlı bir fark bulunmaması, her iki grubun da benzer demokratik tutumlara sahip olduğunu göstermektedir. Bu sonuca bakıldığında, farklı kültüre ve farklı uyruğa sahip öğrencilerin benzer eğitim ortamlarında aynı demokratik tutumlar geliştirebileceğine işaret etmektedir. Sınıf düzeyi değişkeni açısından yapılan analizlerde, üst sınıflardaki öğrencilerin demokratik tutumlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum, sınıf düzeyinin artmasıyla birlikte öğrencilerin demokratik değerlere daha fazla önem verdiğini göstermektedir. Özellikle 8. sınıf öğrencilerinin demokratik tutumlarının, 6. ve 7. sınıf öğrencilerinden daha yüksek olması, eğitimin ilerleyen yıllarında demokratik tutumların daha da pekiştiğini göstermektedir. Gülen vd. (2022) çalışmasında da 8. sınıf öğrencilerinin 5 ve 7. sınıf öğrencilerine göre daha demokratik değerler sergilediği belirlenmiştir. Bu durum sınıf düzeyinin artması ile birlikte öğrencilerin demokratik değerlere daha fazla önem verdiği düşüncesi ile örtüşmekte ve bu araştırmayla benzer özellik göstermektedir. Kaya ve Akpınar (2021), ortaokul öğrencilerine yönelik çalışmalarında 7.sınıf öğrencilerinin değerler konusundaki ders başarılarının 4, 5 ve 6.sınıf öğrencilerine kıyasla daha anlamlı olduğu sonucuna ulaşmışlardır. İlğan ve diğerlerinin (2013), "Ortaokul öğrencilerinin demokratik değerlere sahip olma düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi" adlı çalışmalarında 7 ve 8. sınıfta okuyan 300 öğrenciye tarama modeli uygulanmıştır. Ortaokul öğrencilerinin demokratik değerleri yüksek düzeyde benimsediği ortaya çıkmıştır. Bunun yanında demokratik değişkenlerden anne ve babanın eğitim düzeyinin, ailenin aylık gelirinin, cinsiyetin ve kardeş sayısının öğrencilerin demokratik değerlerini 2 boyut hariç farklılaştırmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Yılmaz ve Kılıçoğlu (2022), "Ortaokul öğrencilerinin hoşgörü eğilimleri ve algılarının incelenmesi" adlı çalışmaya Aydın ilinde 5, 6, 7 ve 8. sınıftan toplam 392 öğrenci katılmıştır. Çalışma sonucunda öğrencilerin hoşgörü eğilimlerinin cinsiyet ve sınıf değişkenine göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

Gürbüz (2006) ve Yoğurtçu (2010) da çalışmalarında 8.sınıf öğrenci demokratik tutum puanlarının 7.sınıf öğrencilerine oranla daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Ural ve Sağlam (2011), "İlköğretim Öğrencilerinin Demokratik Tutum Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi" adlı çalışmasında 910 öğrenciye demokratik tutum ölçeği uygulanmıştır. Cinsiyet değişkenine bakıldığında kız öğrencilerin demokratik tutum düzeylerinin, erkek öğrencilere göre yüksek olduğu görülmüştür. Sınıf düzeyine göre ise anlamlı bir farklılaşma görülmemiştir. Özdemir (2009), "İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerine Demokrasi Kültürü Kazandırmada Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesinin Katkısı Kütahya İli Örneği" adlı yüksek lisans tezinde 624 8. sınıf öğrencisine anket uygulamıştır. Bu araştırmanın sonucunda, cinsiyete ve annenin eğitim durumuna göre anlamlı farklılıklar çıkmıştır. Cinsiyete göre öğrencilerin demokrasi eğitimi ve okul meclisleri projesi ile hedeflenen kazanımlara ulaşma düzeylerine bakıldığında kız öğrenciler lehine anlamlı fark çıkmıştır. Bu araştırmalara bakıldığında, genel olarak bu çalışmayla benzer özellik göstermektedir. Ancak farklı sonuçlara ulaşan araştırmalar da bulunmaktadır. Genel olarak kız öğrencilerin demokratik tutumları, erkek öğrencilere kıyasla daha olumlu olduğu, sınıf seviyesi yükseldikçe demokratik tutumun da yükseldiği ve pekiştiği sonucuna varılabilir. Uyruk değişkenine göre ise, tutum değişmediği görülmüş bu durum benzer eğitim sonucunda benzer tutumlar oluşabileceği sonucunu düşündürebilmektedir. Ancak bu konuda, daha fazla çalışma yapılarak alana katkı sağlanabilir.

Öğrencilerde Demokratik Tutumun Geliştirilmesine Yönelik Öneriler

- 1.Katılımcı öğrenme ortamları oluşturma örneğinin; sınıf kurallarını birlikte belirleme, sınıf başkanını öğrencilerin seçim yaparak belirlemesi, öğrencilerin fikirlerini özgürce ifade edebilecekleri ortamlar oluşturma.
- 2.Velilere yönelik demokrasi eğitimi hakkında seminerler düzenlenmesi; demokratik bir aile ortamı, öğrencilerin tutumlarını olumlu yönde etkileyecektir. Bu bağlamda, aile eğitim programları düzenlenebilir.
- 3.Öğretmenlere hizmet içi eğitimlerle, sınıf ortamını demokratik hale getirme konusunda seminerler düzenlenmesi.
4. Öğretmen ve okul yöneticilerinin, demokratik tutum ve davranışlar sergileyerek öğrencilere rol model olması.
- 5.Kız ve erkek öğrenciler arasında demokratik tutumlar açısından görülen farklar dikkate alınarak, her iki cinsiyetin de eşit derecede desteklediği bir eğitim ortamı oluşturulmalıdır.
- 6.Demokrasi konularının somutlaştırılması açısından, sınıf ortamında uygulamalı demokrasi çalışmaları yapılabilir.
- 7.Veli toplantılarında demokratik tutum gündem maddesi olarak eklenebilir.
8. Kurallara uymayanların uyarılarak olumsuz model teşkil etmesinin engellenmesi, kurallara uyanların ise takdir edilip gerektiğinde ödüllendirme yapılması gerekir.
9. Demokrasi eğitiminin Sosyal Bilgiler dersiyle sınırlandırılmayıp, diğer derslerin programlarında yer alması sağlanmalıdır.
- 10.Öğrencilerin farklı bakış açılarını anlamaları ve ifade etmeleri için grup çalışmaları ve tartışma ortamları sağlanmalıdır.
- 11.Okul meclisleri yoluyla öğrencilerin okul yönetimine ortak katılımı teşvik edilmelidir.

12.Farklı kültür, farklı dil, farklı renk ve özellikte olanlara karşı, öğrencilerde empati kurma ve hoşgörü becerilerini geliştirme.

13.Sosyal sorumluluk projeleriyle, öğrencilerin topluma katkı sağlayacak projelerde yer alması teşvik edilmelidir. Bu öneriler, ortaokul öğrencilerinin demokratik tutumlarını geliştirmeye yönelik önerilerdir. Aile ve okul iş birliği yaparak, öğrencilerin daha demokratik bireyler olarak yetişmelerine katkıda bulunabilirler.

Araştırmacının Beyanı

Bu bölümde aşağıda verilen başlıklara ilişkin bilgileri beyan etmeniz beklenmektedir.

Araştırmacıların katkı oranı beyanı: Bu makale araştırmacı tarafından yapılmış olup herhangi bir kurum veya kuruluştan yardım alınmamıştır.

Çatışma beyanı: Herhangi bir kurum veya kuruluşla çatışma yoktur.

Destek ve teşekkür: Bu makalenin yazılmasında beni teşvik edip yardımlarını esirgemeyen Prof. Dr. Bülent ALAGÖZ'e ve Yüksek lisans tez danışmanım olan Öğretim Görevlisi Dr. Turan KAÇAR' a teşekkür ederim.

Kaynakça

- Akkaya Yılmaz, M., ve Kılıçoğlu, G. (2022). Ortaokul öğrencilerinin hoşgörü eğilimleri ve algılarının incelenmesi. *Disiplinlerarası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 6(12), 204-214.
- Baltacı, A., ve Aydın, Y. (2019). Din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenlerinin demokratik tutumları. *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 10(22), 58-78. <https://doi.org/10.35415/sirnakifd.470026>
- Creswell, J. W. (2014). *Araştırma deseni: Nitel, nicel ve karma yöntem yaklaşımları* (S. B. Demir, Çev.). Eğitim Kitap.
- Collins, J., Hess, M. E., ve Lowery, C. L. (2019). Democratic spaces: how teachers establish and sustain democracy and education in their classrooms. *Democracy & Education*, 27(1), 1-12.
- Çullu, M. S., ve Samancı, O. (2016). Çocuk eğitiminde demokrasi. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(1), 79-84.
- Elkatmış, M. (2013). 1998 vatandaşlık ve insan hakları eğitimi programı ile 2010 vatandaşlık ve demokrasi eğitimi programlarının karşılaştırılması. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(3), 959-74.
- Erbil, D. G., ve Kocabaş, A. (2017). İlkokul 3. sınıf öğrencileri için bir ölçek geliştirme çalışması: demokratik tutum ölçeği. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 25(1), 221-232. <https://doi.org/10.24106/kefedergi.309043>
- Erdoğan, M. (2005). *Anayasal demokrasi*. Siyasal Kitapevi.
- Ertuğrul, T. (2023). *Sosyal bilgiler dersinde demokrasi ile ilgili temel kavramların öğretimi ve kavram yanılgıları*. (Tez No. 829610) [Yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi]. Yöktez.
- Gömleksiz, M. N., ve Kan, A. Ü. (2008). Eğitim fakültesi ve tezsiz yüksek lisans programlarına kayıtlı öğretmen adaylarının demokratik tutumlarının değerlendirilmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 178(1), 44-64.
- Göney, H. (2021). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin ortaokul sosyal bilgiler derslerinde demokrasi eğitimi hakkındaki görüşleri ve değerlendirilmesi*. (Tez No. 663390) [Yüksek lisans tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Üniversitesi]. Yöktez.
- Gülen, S., Alan, M., Topçu Alan, M. ve Özyılmaz, A. (2022). Ortaokul Öğrencilerinin Temel Demokratik Değerler Düzeyinin Belirlenmesi. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(2), 511-526. <https://doi.org/10.33711/yyuefd.1071025>
- Güllü, S. (2018). Sporcuların antrenör-sporcu ilişkisi ile sportmenlik yönelimleri üzerine bir araştırma. *spormetre Beden Eğitimi Ve Spor Bilimleri Dergisi*, 16(4), 190-204. <https://doi.org/10.33689/spormetre.482295>
- Gürbüz, G. (2006). *İlköğretim 7. ve 8. sınıflarda vatandaşlık bilgisi dersinde demokrasi eğitimi*. (Tez No. 188035) [Yüksek lisans tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi]. Yöktez.
- Hasdemir, M., ve Hazar, Z. (2021). Ortaokul öğrencilerinin temel demokratik değerlere karşı tutumları ile beden eğitimi dersindeki sportmenlik davranışlarının incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 8(3), 33-50.
- Hotaman, D. (2010). Demokratik eğitim: demokratik eğitim müfredatı. *Teorik Eğitim Bilimi Dergisi*, 3(1), 29-42.
- İlğan, A., Karayığit, D., ve Çetin, B., (2013). Ortaokul öğrencilerinin demokratik değerlere sahip olma düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2, 97-118. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/cbayarsos/issue/4064/53551>
- İnan, S. (2021). *Siyaset okuryazarlığı: yöneten birey olmak ve okullarda siyaset eğitimi mümkün mü?*. Yeni İnsan Yayınevi.
- Kapani, M. (2017). *Politika bilimine giriş*. BB101 Yayınları.
- Karahan, T. F., Sardoğan, E. M., Özkamalı, E., ve Dicle, N. A. (2006). Öğretmen adaylarında demokratik tutum, nevrotik eğilimler ve kendini gerçekleştirme. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30(30), 149-158.
- Karatekin, K., Kuş, Z., ve Sönmez, O. F. (2010). İlköğretim öğrencilerinin demokrasi algıları. *Education Sciences*, 5(4), 1498-1512.
- Kaya, F., ve Akpınar, E. (2021). Primary school students' attitudes regarding freedom. *Inonu University Journal of the Faculty of Education*, 22(1), 578-602. <https://doi.org/10.17679/inuefd.856671>
- Kaymak, B. (2010). *Demokrasi ve insan hakları çerçevesinde endüstriyel demokrasinin değerlendirilmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Kaypak, Ş. (2016). Demokrasi kültürü ve hoşgörü: Hatay örneğinde. 2. *Uluslararası Çin'den Adriyatik'e Sosyal Bilimler Kongresi (5-7 Mayıs 2016) Kitabı*, 147-160.

- Kurtulmuş, F. (2021). Prosedürel demokrasi ve hukukun üstünlüğü. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23(2), 661-677. <https://doi.org/10.16953/deusosbil.854274>
- Kükürtcü, S. (2019). *Çocuk hakları ve demokrasi eğitiminin çocukların demokratik davranışlarına etkisi*. (Tez No. 583876) [Doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi]. Yöktez.
- Okutan, M. (2010). Türk eğitim sisteminde demokrasi eğitimi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7 (1), 938-946.
- Özeren, G. (2023). *Demokrasi eğitimine ilişkin tutum ölçeği geliştirme çalışması*. (Tez No. 795770) [Yüksek lisans tezi, Fırat Üniversitesi]. Yöktez.
- Özdamar, K. (2015). *Paket programlar ile istatistiksel veri analizi*. Nisan Kitapevi.
- Özdaş, F., Ekinci, A., ve Bindak, R. (2015). Öğretmenlerin demokrasiye ilişkin tutumlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(3), 65-81. <https://doi.org/10.17679/iuefd.15384557>
- Özdemir, H. (2009). *İlköğretim 8. sınıf öğrencilerine demokrasi kültürü kazandırmada demokrasi eğitimi ve okul meclisleri projesinin katkısı (Kütahya ili örneği)*. (Tez No. 228870) [Yüksek lisans tezi, Dumlupınar Üniversitesi]. Yöktez.
- Öztaşkın, Ö. B., ve İçen, M. (2015). Ortaokul öğrencilerinin hoşgörü eğilimleri ile demokrasi algıları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(2),1-14.
- Rousseau, J.J. (2013). *Toplum sözleşmesi* (Ş. Yeltekin, Çev.). Araf Yayıncılık (Orijinal çalışmanın basım tarihi 1762).
- Şahin, B. (2021). *Türkiye’de demokrasi eğitimi konusunda 2000-2020 tarihleri arasında yapılmış çalışmaların incelenmesi*, (Tez No. 707026) [Yüksek lisans tezi, Gaziantep Üniversitesi]. Yöktez.
- Tahiroğlu, M., ve Aktepe, V. (2015). Değerler eğitimi yaklaşımlarına göre geliştirilen etkinliklerin demokratik algı ve davranışlar üzerine etkisi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 12(30), 309-345.
- Touraine, A. (2019). *Demokrasi nedir?* (Çev. O. Kunal). Yapı Kredi Kültür ve Yayıncılık.
- Topakkaya, A. ve Şahin, B. Ö. (2015). Sakıncalı rejim demokrasi: Platon-Aristoteles örneği. *FLSF Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*,10 (20), 191-210.
- Ural, S.N. ve Sağlam, H.İ. (2011). İlköğretim öğrencilerinin demokratik tutum düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 9(22), 161-180.
- Yağcı, E. (1998). Demokrasi ve eğitim. *Eğitim ve Bilim*, 22(107), 15-22.
- Yeşil, R. (2002). *Okul ve ailede insan hakları ve demokrasi eğitimi*. Nobel Yayınları.
- Yılmaz, K. (2011). İlköğretim okulu öğretmenlerinin sınıf yönetimi tarzları ile demokratik değerlere ilişkin görüşleri arasındaki ilişki. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 9(21), 147-170.
- Yoğurtçu, A. (2010). *İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin demokratik tutumlarının incelenmesi*. (Tez No. 279150) [Yüksek lisans tezi, Erzincan Üniversitesi]. Yöktez.